

Tjänsteskrivelse

Datum

2025-02-12

Vår referens

Kristian Berghult
Utredningssekreterare
kristian.berghult@malmo.se

Remiss angående remiss Socialdepartementet - Ett språkkrav för språkutveckling (SOU 2024:78) GYVF-2025-111

Sammanfattning

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden har fått möjlighet att yttra sig kring Remiss från Socialdepartementet - Ett språkkrav för språkutveckling (SOU 2024:78). Utredningen har haft i uppdrag att bland annat ta ställning till vilken nivå av kunskaper i svenska språket som är lämplig för personal i äldreomsorgen, föreslå hur ett språkkrav kan utformas och föreslå insatser som kan vidtas för att hjälpa personalen att snabbare nå kraven på kunskaper i svenska språket. Syftet med utredningens bedömningar och förslag har varit att ge förslag för att avhjälpa brister avseende språkkunskaper hos äldreomsorgens personal och kvalitetsbrister kopplade till omsorgspersonalens språkliga kompetens.

Gymnasie- och vuxenutbildningsförvaltningen föreslår gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden att anse att utredningen är genomtänkt och att det görs rimliga bedömningar kring språkkrav kontra kompetensförsörjning. Utredningen presenterar förslag som nämnden föreslås ställa sig bakom, bland annat förslag om integration av kursen i svenska som andraspråk och vård- och omsorgsämnen inom vårdutbildningen. Nämnden föreslås vidare att bedöma att det är positivt att Skolverket föreslås få i uppdrag att genomföra en översyn av den språkutbildning som erbjuds vård- och omsorgselever i komvux.

Förslag till beslut

1. Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden godkänner förvaltningens förslag till yttrande och överlämnar detsamma till kommunstyrelsen.
2. Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden förklarar paragrafen omedelbart justerad.

Beslutsunderlag

- Remiss angående remiss Socialdepartementet - Ett språkkrav för språkutveckling (SOU 2024:78)

- Remiss Socialdepartementet - Ett språkrav för språkutveckling (SOU 2024:78)
- Ett språkrav för språkutveckling (SOU 2024:78)
- G-Tjänsteskrivelse GVN 2025-02-28 Remiss angående remiss Socialdepartementet - Ett språkrav för språkutveckling (SOU 2024:78)
- Förslag till yttrande av Remiss angående remiss Socialdepartementet - Ett språkrav för språkutveckling (SOU 2024:78)

Beslutsplanering

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens arbetsutskott 2025-02-19

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden 2025-02-28

Beslutet skickas till

Kommunstyrelsen

Ärendet

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden har fått möjlighet att yttra sig kring Remiss från Socialdepartementet - Ett språkrav för språkutveckling (SOU 2024:78). I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på förslagen eller materialet i betänkandet. I denna tjänsteskrivelse tas i huvudsak upp de frågor som påverkar nämndens verksamheter direkt eller indirekt.

Bakgrund

Språkproblemen i äldreomsorgen förekommer i stora delar av landet och innebär negativa konsekvenser för såväl omsorgstagarens trygghet och säkerhet som omsorgspersonalens arbetsmiljö. För att komma till rätta med dessa problem föreslår utredningen ett antal åtgärder som syftar till att bidra till en förbättrad, god och enhetlig språknivå i äldreomsorgen. Utredningen konstaterar inledningsvis att språkproblemen i äldreomsorgen är landsomfattande men ser olika ut. Konsekvenser av bristande språkförmåga hos personalen kan bland annat vara att beviljade insatser utförs fel eller inte alls, att omsorgstagarnas rätt till delaktighet, trygghet och individanpassad omsorg äventyras, att det uppstår patientsäkerhetsbrister och kan påverka personalens arbetsmiljö på ett negativt sätt.

Huvuduppgiften har varit att analysera och ta ställning till vilken nivå på kunskaper i svenska språket som är lämplig och föreslå åtgärder. Förslagen som lagts har till syfte att höja språknivån i äldreomsorgen för att öka tryggheten och säkerheten för omsorgstagarna, samtidigt som man tar hänsyn till verksamheternas rekryteringsbehov och möjliggör fortsatt kompetensförsörjning. De positiva effekterna inkluderar till exempel ökad trygghet och säkerhet för omsorgstagare, förbättrad arbetsmiljö för omsorgspersonalen, och ökad produktivitet i äldreomsorgen.

Ett av utredningens förslag är att det införs ett språkrav i socialtjänstlagen (2001:453), förkortat SoL. Språkravet innebär att arbetsgivarna ska arbeta för att omsorgspersonalen har en nivå av kunskaper i svenska språket som är relevanta för de omsorgsinsatser som de genomför i äldreomsorgen. Utredningen föreslår också att det införs ett statsbidrag – kallat ”svenskalyftet” – som syftar till att stimulera arbetsgivarna till, och ge dem goda förutsättningar för, att utveckla språkutvecklande arbetsplatser samt ge den personal som behöver det möjlighet att studera svenska på arbetstid.

Utredningen har också övervägt andra alternativ till språkrav. Framför allt har utredningen analyserat förutsättningarna för ett krav för anställning. Ett sådant krav skulle till exempel kunna innebära att arbetsgivaren bara får anställa den som har en nivå av kunskaper motsvarande nivå B2 enligt Gers (Gemensam europeisk referensram för språk). Utredningen har dock kunnat konstatera att ett krav för anställning inte är förenligt med äldreomsorgens kompetensförsörjningsutmaning.

Förslagen i utredningen

1. Språkrav för språkutveckling - Krav på verksamheter att arbeta språkutvecklande
2. Svenskalyft - statsbidrag till arbetsgivarna
3. Stöd för genomförande (genom uppdrag till myndigheter)
4. Uppföljning och tillsyn (genom uppdrag till myndigheter)
5. Utredning som ser över svenskutbildning för vård-och omsorgselever i komvux

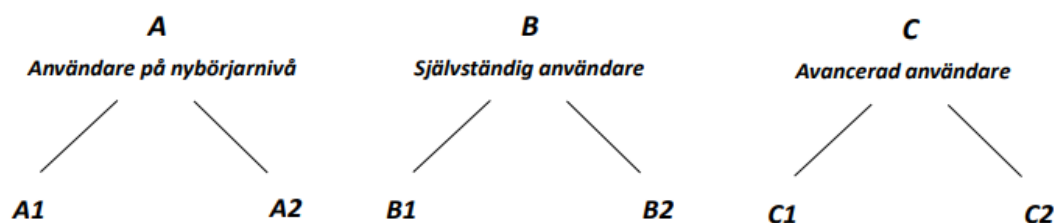
1. Språkrav för språkutveckling - Krav på verksamheter att arbeta språkutvecklande

Utredningen har träffat företrädare för verksamheter både i kommunal och privat regi, i olika delar av landet och i såväl storstad som mindre orter och landsbygd. Företrädarna vittnar om utbredda språkproblem. Problemen ser olika ut – de är i olika grad allvarliga och tar sig olika uttryck – men utredningen kan konstatera att de finns över hela landet. En majoritet av verksamhetsföreträdarna uppgav att språkproblemen inte enbart finns hos de tillfälligt anställda, utan även bland de tillsvidareanställda. Språkproblemen uppges också påverka personalens arbetsmiljö på ett negativt sätt.

Utredningen bedömer att nivå B2 enligt Gers (Gemensam europeisk referensram för språk) är lämplig nivå av kunskaper i svenska språket för omsorgspersonalen. Den skala som används i Gers innefattar sex steg, från A1 till C2. A1 och A2 avser nybörjarnivå,

B1 och B2 självständig språkanvändare, och C1 och C2 avancerad användare (se figur 1).

Källa: Europarådet 2001/Skolverket 2007.

Figur 1. Nivåer i Gers

Gers nivå B2 motsvarar grovt kunskaperna en individ får efter avklarad Svenska som andraspråk 1 (sva 1), men erfarenheterna nationellt visar att individens kommunikativa förmåga inte alltid når upp till B2 efter avklarad kurs. Omsorgspersonalen behöver till exempel kunna dokumentera arbetet samt ta emot instruktioner av till exempel sjuksköterskor och fysioterapeuter. De behöver också kunna kommunicera med en äldre person med demenssjukdom och kommunicera med de äldres närstående.

Utredningens bedömning gör inte skillnad mellan yrkesgrupper i äldreomsorgen. I vissa verksamheter tillämpas så kallad uppgiftsdifferentiering, det vill säga att vissa medarbetare enbart utför omvårdnadsuppgifter medan andra enbart utför serviceuppgifter. Utredningen bedömer att nivå B2 behövs hos all personal som genomför insatser i äldreomsorgen, även till exempel personal i hemtjänsten som enbart handlar åt de äldre.

Utredningen föreslår att ett språkrav införs i SoL från den 1 januari 2026 med ordalydelsen "Socialnämnden och enskild verksamhet som utför en kommuns uppgifter ska arbeta för att den personal som genomför insatser i socialtjänstens omsorg om äldre har en nivå av kunskaper i svenska språket som är relevant för insatsernas genomförande."

Utredningen menar att språkutveckling hos omsorgspersonalen behöver ske både i arbetet och genom utbildning. Redan i dag har äldreomsorgens olika aktörer tagit vissa initiativ för att säkerställa den språkliga kompetensen hos personalen. Vissa låter till exempel personalen gå kurser i yrkessvenska eller arbetar med språkbedömning i samband med rekrytering. För att komma till rätta med de språkproblem som finns i äldreomsorgen behöver det språkutvecklande arbetet växlas upp och spridas till fler verksamheter runtom i landet.

Utredningen bedömer att äldreomsorgens arbetsplatser i högre grad behöver arbeta aktivt med språkutveckling. De behöver organisera arbetet på ett sätt som kan främja kommunikation och språk-utveckling på arbetsplatsen, och de behöver erbjuda medarbetare som behöver det särskilda insatser, till exempel förlängd introduktion eller särskilt stöd från ett språkombud. I det språkutvecklande arbetet spelar chefen en nyckelroll. Utredningen menar därför att fler chefer behöver utbildning i språkutvecklande arbetssätt.

2. Svenskalyft–statsbidrag till arbetsgivarna

Vissa medarbetare i äldreomsorgen har otillräcklig utbildning i svenska, det vill säga, de har inte en utbildningsnivå motsvarande svenska som andraspråk (sva) på gymnasial nivå (eller närmare bestämt kursen sva 1). Utredningen bedömer att dessa medarbetare behöver återuppta eller slutföra sina studier i komvux i svenska som andraspråk (sfi) eller sva (på grundläggande eller gymnasial nivå). De medarbetare i äldreomsorgen som har läst sva 1, men ändå inte har de språkkunskaper som behövs för arbetet, behöver därför ges möjlighet att läsa ytterligare en kurs med fokus på språkutveckling.

Utredningen föreslår att kommunerna ska kunna få statsbidrag för insatser som på olika sätt syftar till att höja nivån av språkkunskaper hos omsorgspersonalen. Utredningen föreslår att detta statsbidrag kallas ”svenskalyftet”. Svenskalyftet innebär bland annat att verksamheterna ska kunna få statsbidrag för att kunna avsätta tid för språkutvecklande insatser på arbetsplatsen. Det kan till exempel handla om utbildning för chefer i språkutvecklande arbetssätt eller utbildning till språkombud. Med hjälp av svenskalyftet ska omsorgspersonalen också kunna studera svenska på arbetstid i komvux. Svenskalyftet ska även kunna användas för att finansiera tillhandahållandet av en kurs i språk och kommunikation i äldreomsorgen.

3. Stöd för genomförande (genom uppdrag till myndigheter)

Verksamheterna behöver som ett led i arbetet utifrån språkravet göra vissa bedömningar av personalens språkförmåga i syfte att identifiera behov av språkutvecklande insatser hos personalen. Dessa bedömningar bör avse personalens förmåga att genomföra de språkliga eller kommunikativa moment som krävs för insatsernas genomförande. De kan göras på arbetsplatserna genom till exempel olika former av övningar där personalen får visa upp hur de klarar av de olika momenten. Alla bedömningar behöver inte se likadana ut – i vissa fall kan det räcka med en enkel vardaglig bedömning, i andra fall kan det behövas mer omfattande övningar. Utredningen föreslår att en lämplig myndighet ges i uppdrag att ta fram stöd och vägledning för hur arbetet med bedömningarna kan gå till. De medarbetare som bedömts vara i behov av språkutvecklande insatser behöver också följas upp. Utredningen menar att detta behöver göras på ett systematiskt sätt.

4. Uppföljning och tillsyn (genom uppdrag till myndigheter)

Utredningen föreslår en rad myndighetsuppdrag som syftar till att på olika sätt följa upp och utvärdera språkravet. Uppdragen ska tillsammans kunna bidra med ett underlag för en bedömning av om språkravet behöver skärpas eller ändras på något annat sätt för att ge ett bättre resultat. Ett av uppdragen innebär en kartläggning av hur språkravet tillämpas av äldreomsorgens verksamheter samt en analys av hur olika aspekter av kvalitet i verksamheterna potentiellt förändras efter språkravets införande. Ett annat uppdrag innefattar att på olika sätt följa upp verksamheternas arbete utifrån språkravet över tid samt följa hur de äldres uppfattningar om personalens kommunikativa förmåga eventuellt förändras över tid. Utredningen föreslår också att det genomförs en särskild tillsynsinsats i syfte att följa upp efterlevnaden av språkravet.

5. Utredning som ser över svenskutbildning för vård-och omsorgselever i komvux

Utredningen påpekar att det finns vissa problem med kursen sva 1 när den ges till vård- och omsorgselever i komvux. Det har visat sig att medarbetare som läst kursen inte alltid har de kunskaper i svenska som behövs för arbetet i äldreomsorgen. Det verkar finnas flera orsaker till detta. Bland annat verkar kursen inte passa vård- och omsorgselever i komvux så bra, och det tycks finnas brister i kvaliteten i undervisning och bedömning. Utredningen bedömer att de medarbetare som läst sva 1 men ändå inte har de språkkunskaper som behövs kan behöva läsa ytterligare en kurs, det vill säga en kurs som går utöver dem som erbjuds i komvux. Utredningen föreslår därför ett myndighetsuppdrag till Skolverket, som innebär att ta fram ett underlag för en kurs i ”språk och kommunikation i äldreomsorgen” som arbetsgivarna kan använda för att tillhandahålla (till exempel upphandla) en sådan kurs. Skolverket föreslås också att få uppdraget att ta fram ett stöd för att undervisning i sva 1 ska kunna integreras med innehållet i vård- och omsorgsämnen (inom vuxenutbildningen).

Utredningen föreslår vidare att det görs en vidare översyn av den språkutbildning som erbjuds vård- och omsorgselever i komvux. En sådan översyn kan förhoppningsvis leda till att framtida vård- och omsorgselever i komvux erbjuds en språkutbildning som bättre motsvarar deras behov. I väntan på en sådan förändring behöver dock dagens vård- och omsorgselever i komvux ges en undervisning i sva som i så hög grad som möjligt motsvarar deras behov. Ett sätt att göra detta är att arbeta integrerat mellan sva och vård- och omsorgsämnen.

Förslag till yttrande

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden yttrar sig i huvudsak endast om de frågor som påverkar nämndens verksamheter direkt eller indirekt.

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden anser att utredningen är genomtänkt och att det görs rimliga bedömningar kring språkrav kontra kompetensförsörjning. Det finns en tydlig medvetenhet i utredningen om den problematik som äldreomsorgen befinner sig i och står inför. Det är positivt att den språkliga kompetensen lyfts fram som en nyckelkompetens för att kunna arbeta inom vården, och i detta fall inom äldreomsorgen.

I Malmö stad finns ett upparbetat och välfungerande samarbete mellan hälsa-, vård- och omsorgsförvaltningen och gymnasie- och vuxenutbildningsförvaltningen, specifikt kring vård- och omsorgsutbildningen inom komvux. Komvux kompetensutvecklar och stödjer hälsa-, vård- och omsorgsförvaltningens personal i språk och språkutveckling. Utredningens förslag skulle ge goda möjligheter att vidareutveckla detta samarbete. Komvux kan också erbjuda hjälp med kvalificerade bedömningar av personalens språkliga nivå.

Komvux i Malmö arbetar redan idag språkutvecklande och anpassar utbildningen i svenska inom utbildningen för att eleverna ska kunna använda språket effektivt under apl och som anställda inom vården efter avslutad utbildning. Mot bakgrund av utredningens förslag om stärkta språkrav kommer arbetet med att språkligt och kommunikativt förbereda eleverna inför arbetslivet behöva stärkas ytterligare inom nämndens vårdutbildningar. Nämnden anser att det är positivt att Skolverket föreslås att få uppdraget att ta fram ett stöd för att undervisning i Svenska som andraspråk 1 (sva 1) ska kunna integreras med innehållet i vård- och omsorgsämnen (inom vuxenutbildningen). Nämnden anser vidare att det är positivt att Skolverket föreslås att ta fram ett underlag för en kurs i språk och kommunikation i äldreomsorgen som arbetsgivarna kan använda för att tillhandahålla (till exempel upphandla) en sådan kurs.

Utredningen föreslår att det görs en vidare översyn av den språkutbildning som erbjuds vård- och omsorgselever i komvux. Nämnden bedömer att det är positivt att staten utvecklar och reglerar de språkliga aspekterna av vård- och omsorgsutbildningen.

Ansvariga

Elena Zukauskaitė Avdelningschef
Anneli Schwartz Förvaltningschef